

Tilsynsrapport

Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø
– det individuelt rettede arbeidet

Sortland kommune
Lamarka skole

20.mai 2015

Innhold

Sammendrag	3
Avdekkede lovbrudd	3
Status på rapporten og veien videre	3
1. Innledning.....	4
2. Om tilsynet med Sortland kommune – Lamarka skole	4
2.1. Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler	4
2.2. Tema for tilsynet	4
2.3. Om gjennomføringen av tilsynet Sortland kommune – Lamarka skole	5
3. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen	5
3.1. Rettslig krav	5
3.2. Fylkesmannens undersøkelser	5
3.3. Fylkesmannens vurderinger	7
3.4. Fylkesmannens konklusjon	8
4. Kommunens frist for retting av lovbrudd	8
Vedlegg 1	10
Oversikt over dokumentasjon.....	10
Oversikt over hvem som ble intervjuet under tilsynet	10
Vedlegg 2.....	11
Rettslige krav til det individuelt rettede arbeidet	11

Sammendrag

Fylkesmannen i Nordland har ført tilsyn med Sortland kommune – Lamarka skole i perioden 16. desember 2014 til denne dato. Tilsynet omfattet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø med fokus på det individuelt rettede arbeidet. Det er gjennomført et stedlig tilsyn. Fylkesmannen har innhentet og vurdert dokumentasjon, og har gransket skriftlige og muntlige opplysninger. De muntlige opplysningene er framkommet gjennom intervjuer av representanter for skoleeier, rektor og utvalgte ansatte i skolen.

Avdekkede lovbrudd

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter. Kommunen er derfor adressat for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

I Sortland kommune, ved Lamarka skole, har Fylkesmannen avdekket forhold som tilsier at praksis må endres.

Status på rapporten og veien videre

Denne tilsynsrapporten er å anse som et forhåndsvarsel om enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 16. Rapporten inneholder varsel om pålegg om retting av lovbrudd som er avdekket under tilsynet.

1. Innledning

Fylkesmannen har i perioden fra 16. desember 2014 til dags dato gjennomført tilsyn med skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø med fokus på det individuelt rettede arbeidet i Sortland kommune.

Denne tilsynsrapporten inneholder frist for retting av ulovlig forhold avdekket under tilsyn, jf. kommuneloven § 60 d). **Fristen er den 20. september 2015.**

Det er kommunen som har det overordna ansvaret for at kravene i opplæringsloven etterleves, jf. opplæringsloven § 13-10 første ledd. Kommunen er derfor adressat for tilsynsrapporten. Dersom lovbruddene ikke er rettet innen fristen, vil Fylkesmannen i Nordland vedta pålegg om retting med hjemmel i kommuneloven § 60 d. Et eventuelt pålegg om retting vil ha status som enkeltvedtak og vil kunne påklages i henhold til forvaltningslovens regler for dette, jf. forvaltningsloven kapittel VI. Kommunen har rett til innsyn i sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven § 18.

2. Om tilsynet med Sortland kommune – Lamarka skole

2.1. Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler

Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler jf. opplæringslova § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven kap. 10A. Fylkesmannens tilsyn på opplæringsområdet er lovlighetstilsyn jf. kommuneloven § 60 b.

Fylkesmannens tilsyn med offentlige skoler er myndighetsutøvelse og skjer i samsvar med forvaltningsrettens regler for dette. Tilsynet skal være preget av åpenhet, likebehandling, etterprøvnbarhet og effektivitet.

I de tilfeller Fylkesmannen konkluderer med at et rettslig krav ikke er oppfylt, betegnes dette som lovbrudd, uavhengig av om det er opplæringsloven eller forskrifter fastsatt i medhold av denne, som er brutt.

2.2. Tema for tilsynet

Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø er delt inn i tre undertema etter opplæringsloven kapittel 9a; 1) det forebyggende arbeidet ved skolen, 2) det individuelt rettede arbeidet ved skolen og 3) brukermedvirkning.

I dette tilsynet har vi valgt ut kun det undertema som omhandler det individuelt rettede arbeidet ved skolen. I korte trekk omfatter dette skolens handlingsplikt og vedtaksplikt. Det rettslige utgangspunkt for tilsynet er opplæringsloven § 9a-3 andre og tredje ledd, jf. § 9a-4.

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og håndtere krenkende atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp.

Formål med tilsynet er å sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte. Dette er bakgrunnen for valg av tilsynstema.

2.3. Om gjennomføringen av tilsynet Sortland kommune – Lamarka skole

Tilsyn med Sortland kommune ble åpnet gjennom brev datert 16.12.2014. Kommunen er blitt pålagt å legge frem dokumentasjon for Fylkesmannen med hjemmel i kommuneloven § 60 c.

Fylkesmannens vurderinger og konklusjoner er basert på skriftlig dokumentasjon og opplysninger fra intervjuer. Det framgår av vedlegg 1 hvilke dokumenter som inngår i dokumentasjonsgrunnlaget.

Det ble gjennomført stedlig tilsyn den 17. februar 2015 med åpningsmøte i forkant av intervjuene. Av vedlegg 1 fremgår det hvem som ble intervjuet.

3. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

3.1. Rettslig krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 2 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøte den 17.februar 2014.

3.2. Fylkesmannens undersøkelser

Fylkesmannen har mottatt dokumentasjon i fra Sortland kommune, Lamarka skole og intervjuet sentrale personer i kommunen og på skolenivå.

Det bekreftes gjennom intervjuer at det er kommunalsjef som har det overordnede ansvaret for at handlingsplikten gjøres kjent, og at alle rektorene plikter gjennom sitt årshjul å gå gjennom handlingsplikten ved oppstart av nytt skoleår.

I skolens redegjørelse bekreftes det at de ansatte skal bli gjort kjent med sin handlingsplikt gjennom informasjon fra skoleledelsen. Handlingsplikten skal tas opp på planleggingsdager hver høst. De ansatte blir også kjent med handlingsplikten gjennom Mobbeplanen. Planene ligger også ute i skolens kommunikasjonssystemer, Fronter og One Note. Alle lærerne er i følge rektor sin redegjørelse forpliktet til å holde seg oppdatert på skolens interne styringssystemer.

I den innsendte dokumentasjonen fra skolen finner vi *Handlingsplan mot mobbing*. Denne planen tar for seg to deler, en tiltaksdel og en del om kontinuitet og ansvar. Planen er ment som en kort og oversiktlig «kokebok» om hvordan skolens personale bør opptre i forhold til mobbing. Planen har også retningslinjer for ansvar og rutiner for tiltak og informasjon. I *Handlingsplan mot mobbing*, står at planen skal gjennomgås ved skolestart hvert år og i fokusuker. Planen skal også evalueres ved skoleslutt, og den sier også at rektor har et særskilt ansvar for at planen iverksettes. Planen er sist datert 22. august 2011.

I følge den innsendte redegjørelsen fra skolen så blir tema tatt opp på flere samarbeidsmøter. Skolen har også en plan for samarbeid mellom skole - hjem, *Samarbeid heim - skole, Plan for grunnskolene i Sortland*, som har blitt utarbeidet av Utdanningsavdelingen i Sortland i 2007.

Det foreligger også i den innsendte dokumentasjonen fra skolen, *Elev / utviklingssamtale 1. - 7. trinn*. Skjema skal fylles ut av elev for foresatte og leveres lærer i godt tid før samtalen. Skjema skal være et redskap for elev og foresatte til blant annet samtale om elevens trivsel ved skolen.

Skolen har eget varslings skjema for krenkende atferd, *VARSLING AV KRENKNDE ATFERD, etter § 9a-3 andre ledd*, som er datert 07. januar 2015. Samtlige av de intervjuede bekrefter at skjema er i bruk.

I den innsendte dokumentasjonen er det også et årshjul. Årshjulet tar blant annet for seg gjennomføring av Nasjonale prøver, elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen. Det er også dato for foreldremøte med Elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen som tema. Skolen har også et skjema for Trivselsundersøkelse for 2. - 4. trinn. Dette er et avkryssningsskjema.

Det foreligger også i den innsendte dokumentasjonen referat i fra Samarbeidsutvalget, der kan man se at blant annet elevundersøkelsen har vært tema. I følge den innsendte redegjørelsen så sier rektor at det er det en kultur ved skolen for at episoder som for eksempel elevgrupper som samler seg et stykke unna skolen, blir tatt opp i skolens møtetid, diskuteres og gjøres kjent for alle. Resultatet kan i følge redegjørelsen være styrket vakhold. Intervjuene bekrefter at personalet har kjennskap til sin handlingsplikt.

Gjennom intervjuer så opplever intervjuobjektene å ha en rimelig felles forståelse for hva det skal reageres på. Dersom man har en mistanke undersøker personalet, og dersom det er mer alvorlig varsles ledelsen. I den innsendte dokumentasjonen fra skolen foreligger også fire enkeltvedtak. Det bekreftes at de ansatte har blitt informert om foreldres rett til å be om tiltak gjennom enkeltvedtak. Retten til å be om enkeltvedtak har foreldre blitt kjent med gjennom foreldremøte i 1. klasse.

Dokumentasjon og intervjuer bekrefter at skolen utarbeider enkeltvedtak. I hovedsak er det rektor som utarbeider enkeltvedtakene, men ved rektors fravær er det skolens inspektør som

utarbeider enkeltvedtakene og skoleeier signerer og sender ut. Det foreligger dokumentert fire enkeltvedtak som er utarbeidet i tidsrommet 2011-2012.

3.3. Fylkesmannens vurderinger

Intervjuer og dokumentasjon dokumenterer at det ikke er noen felles rutine for krenkende atferd og mobbing i Sortland kommune. Fylkesmannen er kjent med at kommunen arbeider med en overordnet kommuneplan for kvalitet i skolen. Kommuneplanen skal også bidra til å skape felles verdier i skolene.

Gjennom intervjuer har Fylkesmannen blitt kjent med at krenkende atferd og mobbing er tema på rektormøtene. Det bekreftes gjennom intervjuer at PP-tjenesten ikke deltar på rektormøtene. Erfaringsmessig vil Fylkesmannen påstå at det å ha PP-tjenesten med på rektormøte vil kunne være et ledd i å oppfylle tjenestens to-delte mandat, utarbeide sakkyndigvurdering og hjelpe skolen med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringa bedre til rette for elever med særlige behov.

Skolens plan, *Handlingsplan mot mobbing*, er etter Fylkesmannen sitt syn ikke grundig nok når det kommer til det å beskrive skolens handlingsplikt. På side 11 i planen er skolens handlingsplikt etter oppl. § 9a-3 annet ledd beskrevet. Det står også på samme siden, § 9 a-3 *tas opp ved skolestart på høsten og ved oppstart etter juleferie. I disse drøftingene skal målet være at man kommer fram til en felles forståelse blant personalet om hva som er krenkende ord og handlinger.* Gjennom intervjuer så har ikke dette blitt sannsynliggjort. Planen tar for seg begrepet mobbing, men ikke krenkede atferd. Det står i *Handlingsplan mot mobbing*, at planen skal evalueres ved skoleslutt. At evaluering faktisk finner sted finner Fylkesmannen lite trolig da datoen for planen er 22. august 2011.

Skolen sin plan for samarbeid med hjemmet, *Samarbeid heim - skole, Plan for grunnskolene i Sortland kommune*, omtaler ikke elevenes rett til et godt psykososialt miljø og tar heller ikke for seg retten til enkeltvedtak gjennom henstilling.

Fylkesmannen slår fast at de ansatte er kjent med sin handlingsplikt, og at de jevnt over griper inn ved mistanke eller kunnskap om krenkende atferd. Intervjuer avdekker at de ansatte griper inn ved mistanke, men at handlinger som skjer etter mistanke ikke nødvendigvis gjøres likt. Det hersker i midlertid usikkerhet om alle ansatte ved skolen er kjent med sin handlingsplikt. At ikke hele personalet vet hvordan enkeltsaker følges opp, ser ikke Fylkesmannen nødvendigvis som et problem. I den innsendte dokumentasjonen kan Fylkesmannen ikke finne en handlingskjede som beskriver handlingsplikten. Fylkesmannen er kjent med at skolen har utfordringer i forhold til dagligledelse da rektor har et stort sykefravær. Det fører til at skolens inspektør trer inn som stedfortreder for rektor når rektor er borte. Inspektør har ikke vedtaksmyndighet, men utarbeider en skisse til enkeltvedtak dersom skolen mottar henstilling om vedtak, og skoleeier fatter derifra enkeltvedtak. Fylkesmannen slår fast at skolen ikke har felles terskel for når man skal gripe inn. Det fører igjen til at personalet ikke fremstår som ett når hendelser oppstår og at elevene kan oppfatte at lærerne har ulike tersker for å gripe inn.

De fire enkeltvedtakene som er dokumentert er alle utarbeidet mellom 2011 og 2012. Når man utarbeider enkeltvedtak etter opplæringsloven § 9a-3, må man eksplisitt ta stilling til om retten til et godt psykososialt miljø, som fremmer helse, trivsel og læring, er oppfylt for den denne elev eller ikke. Ingen av enkeltvedtakene som er dokumentert har tatt stilling til om

elevens rett har blitt brutt. Samtlige vedtak har med et punkt som skal beskrive tiltak. Tiltak skal i enkeltvedtak må beskrive de tiltakene som rektor bestemmer skal settes inn for å oppfylle retten til et godt psykososialt miljø, eller hvorfor rektor ikke setter inn tiltak. Tiltakene som er beskrevet i de fire vedtakene som er dokumentert, beskriver ikke tiltak som rektor bestemmer skal settes inn. Tiltakene i de dokumenterte vedtakene bærer preg av oppsummering av hendelsesforløp av situasjoner som har ført til at det har blitt fattet vedtak.

3.4. Fylkesmannens konklusjon

Fylkesmannen ser at Lamarka skole har fokus på krenkede atferd og mobbing, og at de ansatte har blitt gjort kjent med sin handlingsplikt. Samtidig så ser Fylkesmannen at Lamarka skole har en forholdsvis gammel mobbeplan og har utfordringer i forhold til daglig ledelse, samt at det mangler overbyggede rutiner i fra skoleeiernivå.

Sortland kommune - Lamarka skole må sørge for at alle ansatte har en felles forståelse for når man skal varsle, gripe inn og håndtere krenkende atferd de har kunnskap eller mistanke om. Det er nødvendig at skolen definerer krenkende atferd og sørger for en rutine for hvordan og når handlingsplikten inntreffer dersom man har kunnskap eller mistanke om krenkende atferd.

Skolen har skriftlige rutiner for håndtering av mobbesaker og forebyggende tiltak gjennom *Handlingsplan mot mobbing*, men planen tar ikke for seg uønsket atferd eller krenkende atferd.

Sortland kommune - Lamarka skole har ingen overbyggede og oppdaterte planer for å forbygge og hindre at krenkende atferd og mobbing oppstår.

Skolen mangler rutine for å gjøre elever og foreldre kjent med retten til å få enkeltvedtak etter henstilling.

Skolen må sørge for å fatte enkeltvedtak som tar stilling til om en elevs rett til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, er oppfylt for denne eleven eller ikke. Skolen må også sørge for at enkeltvedtak som blir fattet beskriver de tiltakene som rektor bestemmer skal settes inn for å oppfylle retten til et godt psykososialt miljø, eller hvorfor rektor ikke setter inn tiltak.

4. Kommunens frist for retting av lovbrudd

Fylkesmannen har i kapittel 3 konstatert lovbrudd. I denne tilsynsrapport gis Sortland kommune frist til å rette det ulovlige forholdet jf. kommuneloven § 60 d.

Frist for retting er 20. september 2015.

Kommunen må innen denne datoen sende Fylkesmannen en erklæring om at det ulovlige forholdet er rettet og en redegjørelse for hvordan lovbruddet er rettet.

Dersom forholdet ikke er rettet innen den fastsatte fristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting. Et eventuelt pålegg om retting vil ha status som enkeltvedtak og vil kunne påklages i henhold til forvaltningslovens regler for dette, jf. forvaltningsloven kapittel VI.

Følgende pålegg er aktuelle å vedta etter utløp av rettefristen i endelig tilsynsrapport:

Det individuelt rettede arbeidet

1. Sortland kommune må sørge for at de ansatte ved Lamarka skole håndterer krenkende atferd de har kunnskap/mistanke om. Sortland kommune må i den forbindelse se til at Lamarka skole:

- a) sørger for at alle ansatte har felles forståelse og kunnskap om handlingsplikten slik at alle ansatte håndterer krenkende atferd likt. Dette gjelder samtlige av de ansatte ved skolen, også de som ikke er pedagogisk personale
- b) har en felles implementert forståelse av innholdet i og praktiseringen av handlingsplikten
- c) har definert hva som er å anse som uønsket atferd og hva som er krenkende atferd
- d) har oppdaterte planer for håndtering av krenkende atferd og mobbing

2. Sortland kommune skal sørge for at Lamarka skole behandler henstillinger om tiltak ved å fatte enkeltvedtak etter reglene om dette i forvaltningsloven. Sortland kommune må i denne forbindelse se til at Lamarka skole:

- a) etablerer rutiner for å fatte enkeltvedtak ved skolen dersom foreldre/elever ber om tiltak knyttet til skolemiljøet
- b) sørger for at vedtaket blir fattet med de krav til innhold og form som følger av opplæringsloven og forvaltningsloven
- c) etablerer rutiner som sikrer at foreldre/elever informeres om sin rett til å få enkeltvedtak når de gjør en henstilling til skolen om iverksetting av tiltak

Uavhengig av fristen over, skal ethvert avvik fra bestemmelser i gjeldende lover og forskrifter rettes snarlig og uten ugrunnet opphold. Sortland kommune – Lamarka skole skal derfor starte med å rette opp lovbruddene umiddelbart.

Vedlegg 1

Oversikt over dokumentasjon

- Redegjørelse fra Lamarka skole
- Handlingsplan mot mobbing
- Forskrift om Ordensreglement
- Elev- og utviklingssamtalemål
- Halvårsvurderingsmal
- Elevundersøkelse
- Trivselsundersøkelse
- Referat fra SU og FAU
- Inspeksjonsplan
- Plan for samarbeid heim-skole
- Referat fra Onsdagsmøter
- Klasseregler
- Ute regler
- Ukeplaner
- Skjema varsel om krenkende adferd
- Referat fra elevråd
- Enkeltvedtak 1
- Enkeltvedtak 2
- Enkeltvedtak 3
- Ansattliste

Oversikt over hvem som ble intervjuet under tilsynet

Kommunalsjef, Eirik Strand
Pedagogisk konsulent Liv Edrun Johansen
Stedfortreder for rektor, inspektør Odin Engamo
Lena Sørli-Gjertsen
Hilde May Hansen

Vedlegg 2

Rettslige krav til det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn
Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven¹ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han/hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må, når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for

¹ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutinene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf. § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenlig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på dett er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlninga ved skolen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfyller plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. Alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innenfor klassen, skal den videre bringes til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, blant annet etter straffebestemmelsen i § 9a-7.